

Een kwekeling-in-nood ontdekt de schoolmeesterintuïtie

Ewald Mackay

Samenvatting	Een artikel over schoolmeester/kinderboekenschrijver W.G. van de Hulst (1897-1963).
Bronvermelding	Mackay, Ewald (2016). Een kwekeling-in-nood ontdekt de schoolmeesterintuïtie. In H. Vermeulen (red.), Gids, volg het spoor. Gouda: lectoraat Christelijk leraarschap.
Thema *	Inspiratiebron
Gebruik **	Hart
Plaatsingsdatum	2016
Gerelateerde artikelen	Pedagogisch canonvenster over W.G. van de Hulst (in dit compendium).
Trefwoorden	Pedagogisch instrument, pedagogische idealen

* In het compendium wordt al het materiaal verdeeld over de acht thema's van christelijk leraarschap: *onderwijs, inspiratiebronnen, leraar, leerling, leerstof, didactiek, schoolteam, leidinggevenden*.

** Het materiaal kan gebruikt worden als onderbouwing en visievorming (*hoofd*), bezinning en reflectie (*hart*) of biedt concrete handreikingen en voorbeelden (*handen*).

Dit materiaal is onderdeel van het compendium christelijk leraarschap dat samengesteld is door het lectoraat Christelijk leraarschap van Driestar hogeschool. Zie ook www.christelijkleraarschap.nl.

EEN KWEKELING-IN-NOOD ONTDEKT DE SCHOOL- MEESTERSINTUÏTIE

W.G. VAN DE HULST (1897-1963)
EN DE PEDAGOGISCHE CANON

Ewald Mackay

Het lectoraat Christelijk leraarschap vindt het belangrijk dat christelijke leraren zich verdiepen in de pedagogische traditie. Daarom zijn Leunis van Klinken en Ewald Mackay bezig met het samenstellen van een *Pedagogische canon voor de christelijke leraar*, waarin allerlei klassieke en christelijke pedagogen zijn opgenomen. In dit artikel een proeve van zo'n canonvenster: de schoolmeester/kinderboekenschrijver W.G. van de Hulst.

LEVEN

Op 28 oktober 1879 werd Willem Gerrit van de Hulst geboren te Utrecht. Hij bezocht de bewaarschool en de Diaconieschool, waarna hij mocht doorleren voor onderwijzer. Vanaf zijn dertiende tot zijn negentiende jaar was hij overdag kwekeling op een lagere school en 's avonds leerde hij voor de onderwijsakte. Hij had het als kwekeling niet makkelijk, maar het hielp toen hij ontdekte dat de kinderen aandachtig luisterden als hij verhalen vertelde. In 1898 behaalde hij zijn onderwijzersakte en hij ging lesgeven op de hervormde Diaconieschool aan de Vaartse Rijn in Utrecht. Het was een school voor de kinderen van de arbeiders die werkten op de steenoven- en dakpannenfabrieken daar in de buurt.

In 1907 trouwde hij met Johanna Cornelia van Arkel. Ze kregen twee kinderen. In deze jaren ging Van de Hulst kinderboeken schrijven. In 1909 verscheen zijn eerste jongensboek, *Willem Wijcherts*.

Ondertussen was hij hoofd van zijn Diaconieschool geworden. In 1914 brak de Eerste Wereldoorlog uit en werd hij als reservekorporaal gemobiliseerd te Vreeland. Tegen de achtergrond van de oorlog schreef hij - in een tijd waarin er vele Belgische vluchtelingen naar ons land kwamen - het boek dat hij zelf altijd als zijn beste boek

heeft beschouwd en dat een weerslag vormde van deze oorlogstijd, *Peerke en zijn kameraden* (1919).

Van de Hulst bouwde ondertussen gestaag verder aan zijn oeuvre. Hij kreeg meer en meer erkenning en diverse huldgingen vielen hem ten deel. De Tweede Wereldoorlog brak uit. In 1940 was Van de Hulst met pensioen gegaan en hij wijdde zich sindsdien geheel aan het schrijven. Van de Hulst kwam voor de moeilijke keuze te staan of hij lid zou worden van de Kultuurkamer. Hij wilde dit naar zijn diepste intentie niet, maar in het belang van zijn lezers werd hij toch lid.

Na de oorlog is zijn bekendheid nog verder toegenomen. Generaties kinderen en ouderen zijn opgegroeid met zijn boeken, die in grote oplagen verschenen en vele herdrukken beleefden. Ze hebben een immense invloed gehad op opvoeding en onderwijs in christelijk Nederland van de twintigste eeuw.

Op 31 augustus 1963 overleed Willem Gerrit van de Hulst. Hij werd begraven op de Eerste Algemene Begraafplaats te Utrecht (Van der Kaaden, 1994).

'HUNNER ÉÉN'

Weinig pedagogen zullen zo'n grote invloed op opvoeders en kinderen hebben gehad als Van de Hulst. Het christelijk geloof vormt in zijn school-

meesterschap en schrijverschap de vaste grond. Hij schreef geen grote, systematische pedagogische monografieën. Zijn pedagogiek dient te worden afgelezen aan zijn onderwijs, aan kinderboeken als *Niek van de bovenmeester* en *Rozemarijntje gaat naar school*, en aan fijnzinnige studies als *Het vertellen* en *Herinneringen van een schoolmeester*.

Waar ligt de betekenis van Van de Hulst voor de pedagogiek? Ik denk vooral op de volgende gebieden.

Uit al zijn kinderboeken en andere geschriften blijkt een grote, onvoorwaardelijke liefde voor het kind. Hij wilde de kinderen werkelijk begrijpen vanuit hun beleving van de wereld in al zijn armoede en misère, maar ook in zijn verlangens en vreugden. Hij vond het van wezenlijk belang om in zijn onderwijs de kinderen in te wijden in het leven. Zijn adagium was hierbij: ‘Hunner één’ (Van der Kaaden, 1994, p. 38).

Een prettige en warme sfeer in de klas was volgens Van de Hulst van wezenlijk belang. De kinderen moesten zich op hun gemak voelen en pas dan zouden ze ontvankelijk zijn voor het onderwijs dat ze zouden gaan ontvangen. Tegelijkertijd bepleitte hij ook het belang van een goede orde in de klas.

Binnen deze warme sfeer zag Van de Hulst het als

▶ HIJ WILDE DE KINDEREN WERKELIJK BEGRIJPEN VANUIT HUN BELEVING VAN DE WERELD

zijn taak om de kinderen op te voeden voor het leven. Ze moesten zich later kunnen redden in de wereld van de steenovens en moesten daarom kunnen rekenen, lezen en schrijven, maar ze moesten ook de innerlijke wereld leren kennen. Van de Hulst wilde hun verbeelding aanspreken. Volgens hem is de wereld niet alleen een wereld van de materie, maar ook een wereld van de geest. De wereld van de verbeelding kon het beste worden wakker geschud door de vertelling. Elke goede schoolmeester is creatief in zijn aanpak en didactiek. Van de Hulst had een hekel aan stamp- en opdreunwerk. Hij wist op speelse wijze routinematige stof boeiend en aansprekend te maken, bijvoorbeeld door topografie aan te leren in een spelvorm. Het kind voor de klas dat de plaats aanwees was de ‘Kaartkoning’. Dat bleef hij tot hij een plaats niet kon wijzen en een ander kind, dat de plaats wel kon aanwijzen, de nieuwe

koning werd.

In zijn Bijbelonderwijs ging het Van de Hulst, zoals hij in *Herinneringen van een schoolmeester* (1942) schreef, om 'primair het aanbrengen van kennis noch de uitlegging, noch de aanprijzing der geestelijke waarden; maar allereerst: het kind in diepe eerbied te doen knielen in de tempel van de heiligheid Gods' (Van der Kaaden, 1994, p. 37). Het vak Bijbelse geschiedenis vormde voor hem het hart van de school. De opvoeder heeft eerbied voor God en Zijn schepping. Zo wijdt hij het kind in in de sfeer van een warm en innig geloof in een barmhartige God Die dicht bij de kinderen is en hun gebed hoort. Hij spoort de kinderen ernstig en liefdevol aan tot het zoeken van God. Van de Hulst verzette zich in dezen tegen de neutrale school met haar verlichtingsidealen van opvoeding tot deugd en burgerschap.

In één zin samengevat: onderwijs is voor Van de Hulst 'zoeken naar de ziel' (Van der Kaaden, 1994).

INTUÏTIE ONTDEKT

Om iets te proeven van de woorden van Van de Hulst zelf, geef ik een fragment weer uit *Herinneringen van een schoolmeester*, waarin hij beschrijft hoe hij als kwekeling een belangrijke ontdekking

deed. Dit is de ontdekking van de schoolmeesters-intuïtie. De intuïtie - het innerlijke aanvoelen dat ieder mens diep vanbinnen als scheppingsgave in zich draagt - is in veel pedagogische visies een ondergeschoven kindje. Alles moet beredeneerd en bereflecteerd worden, maar Van de Hulst bepleit het goed recht van de 'heilige intuïtie':

Eens roept de veelzijdige kwekelingentaak hem als verteller voor een klas tweedejaarsleerlingen.

Een kolfje naar zijn hand. Vertellen is wel moeilijk, maar – als al die kinderen je zo aankijken, alsof ze iets heel moois, iets heel goeds van je verwachten, en als je in die ogen en op die gezichten spiegelen ziet, wat daarbinnen in jezelf leeft en groeit en spant en beweegt, dan vind je schoolmeester-zijn toch wel een prachtig vak. Vertellen! ... Hij treft het die middag. Hij is met zijn klas in een lokaal alleen: de mooiste gelegenheid om zélf, zonder dwarskijker ter controle, met je jongens naar het schone land der verbeelding te gaan. Wat hij vertellen moet, weet hij nog niet. Te onverwacht was de opdracht gekomen. Maar dat is het ergste niet. Je begint maar: een bos; een verdwaald kind; de wind die door de bomen ruist en het bang maakt ...

(...)

De oude dichters hadden hun zanggodinnen, die hen de schone gedachten influisterden. Een kwekeling-in-nood heeft de heilige intuïtie ontmoet, die hem de knokkel van

zijn vinger deed tikken tegen 't bord, toen de kinderen luisterden.

De intuïtie, – hoe dankbaar is hij haar gebleven zijn lange, moeilijke schoolmeestersleven door. Wat heeft ze hem wonderlijke uitredingen gebracht, – schone vondsten als voor zijn voeten liggend doen vinden, – hun geheimen ontsluitend, – hem de gezegende greep gegeven. Geen studie, geen raffinement van diepzinnig overleg, geen leidraad kon hem ooit schenken, wat intuïtie schonk. Zonder het geloof in haar was zijn schoolmeestersleven arm geweest en gebleven.

Zij maakt niet hoogmoedig, omdat ze nimmer eigendom wordt, immer zegening blijft; - wondere openbaring. Ze heeft geen pretenties. Ze is genade Gods.

Die middag, bij verdwaalde meisjes in het bos, heeft hij haar vleugelslag voor 't eerst vernomen; - eerst later, veel later begrepen, wat geluk hem beschoren werd (Van de Hulst, 1993, p. 98-100).

REFLECTIE

- Heb je zelf herinneringen aan de boeken van Van de Hulst? Zo ja, hoe hebben deze boeken je persoonlijk of als leraar gevormd?
- Hoe sta je tegenover het pedagogisch ideaal van Van de Hulst?
- Op welke wijze maakt de kwekeling Van de Hulst in het bronfragment gebruik van de intuïtie als pedagogisch instrument? In hoeverre deel je zijn overtuiging dat de intuïtie een belangrijk pedagogisch instrument is?

REFERENTIES

Hulst, W.G. van de (1943). *Herinneringen van een schoolmeester*. Nijkerk: Callenbach.

Kaaden, Daan van der (1994). *Zoeken naar de ziel. Leven en werk van W.G. van de Hulst*. Den Haag: Waanders.